

(58. 1.)

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 29 October 1919.)

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 392 der Zitting 1918—1919.)

§ 1. Met erkentelijkheid vernam ondergeteekende, dat de indiening van het Wetsontwerp wordt gewaardeerd en dat het ten aanzien van zijn tweeledig doel — versterking van den steun, door 's Rijks schatkist aan de bijzondere hogere burgerscholen verleend, en wegneming van eenige der meest hinderlijke gebreken in de Wet op het M. O. — instemming heeft gevonden. Geenszins ligt het in zijn voornemen, het bij de in dit wetsontwerp belichaamde voorstellen tot verbetering van het middelbaar onderwijs te laten. Eene algeheele herziening der wet, waarbij o. m. aan de lycea eene wettelijke basis zal worden gegeven en de plaats, welke dit schooltijpe onder de onderwijsinrichtingen zal innemen, wordt geregeld, mag eerlang worden tegemoetgezien.

Over het onderhavige wetsontwerp zijn de leerarenorganisaties alsnog gehoord. De kennismeming van de onderscheidene rapporten en van de opmerkingen, in het Voorloopig Verslag gemaakt, heeft, gelijk uit het hiernevens gevoegd gewijzigd Ontwerp van Wet blijkt, den ondergeteekende aanleiding gegeven, in het ontwerp alsnog eenige wijzigingen aan te brengen, welke hieronder mogen worden toegelicht.

Wat betreft het adres van de Maatschappij tot bevordering der toonkunst, zij medegedeeld, dat ondergeteekende den daarin uitgesproken wensch om over te gaan tot invoering van muziekonderwijs op de hogere burgerscholen, gaarne wil overwegen. Uiteraard zal — althans voor zooveel de Rijks hogere burgerscholen betreft — hieraan echter eerst eventueel gevolg kunnen worden gegeven bij de voorgenomen reorganisatie van het middelbaar onderwijs, wyl de vakken, op die scholen te doceeren, bij de artt. 16 en 17 limitatief zijn vastgesteld. In afwachting daarvan heeft de ondergeteekende den betrokken inspecteurs intusschen reeds opgedragen met de directeuren dier scholen in overleg te treden omtrent de wenschelijkheid om de leerlingen, buiten de officieele schooltijden, in de gelegenheid te stellen, desgewenscht, aan de school muziekonderwijs te ontvingen.

§ 2. Ook de vaststelling van een leerplan voor de middelbare scholen voor meisjes met vijfjarigen cursus zou in dit wetsontwerp niet op hare plaats wezen. Daarmede toch zou worden vooruitgelopen op de organisatie van het middelbaar onderwijs voor meisjes, welke valt buiten het kader van dit wetsontwerp, doch die bij de bovenaangekondigde algeheele herziening der wet op het middelbaar onderwijs aan de orde zal worden gesteld.

De subsidieering van bedoeld onderwijs zal uiteraard eveneens bij dat wetsontwerp worden geregeld. Intusschen moet het billijk worden geacht, dat eene meisjesschool als de Haagsche, die de leerstof, welke aan de hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus wordt onderwezen, over 6 jaren verdeelt en die tot dusver ten aanzien van het afnemen der eindexamens met laatstbedoelde scholen werd gelijkgesteld, de verkregen rechten behoude. Hierop zal dan ook bij den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld aan het slot van art. 57, worden gelet.

Buiten de gemeente Utrecht, die ten behoeve van hare hogere burgerscholen geen steun uit 's Rijks kas ontvangt, wyl er in die gemeente tevens eene Rijks hogere burgerschool gevestigd is, zijn er slechts twee gemeenten, nl. Amsterdam en 's Gravenhage, wien geen subsidie ten behoeve van hare hogere burgerscholen wordt toegekend, (de gemeente Rotterdam ontvangt voor één harer hogere burgerscholen eene Rijksbijdrage). De noodzakelijkheid om ook die gemeenten in het genot van Rijkssubsidie ten behoeve van hare inrichtingen voor middelbaar onderwijs te stellen, is tot dusver niet aangetoond, terwijl mag worden betwijfeld, of zij de thans door

haar genoten vrijheid inzake de regeling der salarissen van het personeel, die bij de toekenning van zoodanig subsidie verloren zou gaan, zouden willen prijsgeven.

Artt. II en III.

In de Memorie van Toelichting (bladz. 2) is uiteengezet, waarom wordt voorgesteld op de burgerscholen en hogere burgerscholen met drie-jarigen cursus de staathuishoudkunde door de staatsinrichting te vervangen. Daaraan kan nog worden toegevoegd, dat de inspecteurs van het Middelbaar Onderwijs, op grond van de opgedane ervaring, eenstemmig van meening zijn, dat de staathuishoudkunde als vak van onderwijs ook voor de laatstgenoemde scholen te moeilijk is. Naar de meening van den ondergeteekende moet met hetgeen de ondervinding ten deze leerde rekening worden gehouden.

Art. V.

Art. 20. Ook ondergeteekende acht het noodig dat een algemeen leerplan, voor de hogere burgerscholen in te voeren, met de eischen van den tijd in overeenstemming zij. Met oordeel samengesteld, zoodat aan ieder vak de hem toekomende plaats gegeven wordt, zal het ongetwijfeld een gunstigen invloed op het onderwijs kunnen uitoefenen.

Gelijk in de Memorie van Toelichting (bladz. 3) is medegedeeld, bevestigt de vaststelling van den duur der lessen op 50 minuten de practijk, die heeft uitgewezen, dat het ongewenscht is de aandacht der leerlingen langer bij één onderwerp te bepalen. Geenszins heeft dit tengevolge, dat meer huiswerk moet worden opgegeven. Immers ontstaat door de verkorting der lessen de gelegenheid om in de vakken, waarvoor dit noodig moet worden geacht, een les meer te geven. Den duur der lessen vrij te laten, stuit af op praktische bezwaren met name voor zooveel betreft de subsidieberekening voor de bijzondere hogere burgerscholen. Er dient eene vaste eenheid te zijn voor de berekening der Rijksbijdrage en tevens voor de vaststelling van het minimum-getal uren, aan de onderscheidene vakken te besteden. Bij de bestaande wet wordt dan ook van „uren onderwijs” gesproken en nadrukkelijk is in de desbetreffende Memorie van Toelichting (Gedrukte Stukken Zitting 1907/1908—271, n°. 3, bladz. 2) bepaald, dat het subsidie naar lessen van 60 minuten zou berekend worden. Intusschen duurden de lessen aan de hogere burgerscholen vrij algemeen 50 minuten. Waar nu de tabel tot regeling van het minimum getal uren op de gesubsidieerde bijzondere hogere burgerscholen aan de onderscheidene vakken te wijden, de minimum-eischen, in overeenstemming met de wet, in volle uren aangaf, ondervond de inrichting van den lesrooster aanvankelijk moeilijkheden. Ten einde hieraan tegemoet te komen, moest later in de tabel het getal uren worden aangegeven met de breuk $\frac{5}{6}$ of een veelvoud daarvan. Dit schijnt een ongewenschte toestand, waaraan de voorgestelde wijziging een einde zal maken, vermits het dan in overeenstemming met de wet zal zijn, indien voor ieder vak een geheel getal lessen (van 50 minuten) wordt aangegeven.

Met de opmerking, dat het wenschelijk is den duur der lessen aan de gymnasia en hogere burgerscholen gelijk te stellen, stemt ondergeteekende in. Bij het gewijzigd ontwerp van wet tot wijziging der Hooger-Onderwijswet is hiermede rekening gehouden. Met de meening van hen, die van oordeel zijn, dat in de laagste klassen niet meer dan 26 en in de hoogste niet meer dan 30 uren les per week moet worden gegeven, kan de ondergeteekende zich eveneens vereenigen, mits men daaronder volle uren versta. Omgezet in lessen van 50 minuten, geeft dit een totaal van 82 à 86 lessen, welke getallen met die, vastgesteld bij het thans bestaande normaalprogramma voor de Rijks hogere burgerscholen, overeenstemmen.

Art. VI.

Art. 21. De bij dit artikel gemaakte opmerking, dat inrichtingen, bestaande uit eene H. B. School met driejarigen cursus en daaraan verbonden „handelsklassen”, bij ongewijzigde redactie niet langer als hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus met gewijzigd leerplan zouden kunnen worden beschouwd, is

juist. Ten einde de pensioenrechten der in die klasse werkzame leeraren buiten twijfel te stellen en om te voorkomen dat zoude worden vooruitgelopen op de regeling, welke te dien aanzien bij de reorganisatie van het middelbaar onderwijs en de organisatie van het handelsonderwijs zal worden getroffen, is in art. 20 achter „hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus” ingevoegd „voor zooveel deze scholen opleiden voor de eindexamens, bedoeld in art. 57 onder b.”

De voorgestelde aanvulling van art. 21 kan alsdan vervallen, terwijl in dat art. achter „kan” is in te voegen: „behoudens het bepaalde in art. 20”.

Art. VII.

Art. 21bis. Indien de kennis van de leerlingen, die tot de bijzondere hogere burgerscholen worden toegelaten, voor zooveel de wettelijke vakken aangaat, verschilde van die der leerlingen van de openbare scholen, zou ook de leerstof voor die vakken op de beide categorieën van scholen niet dezelfde kunnen wezen. Vermits dit uiteraard wel het geval moet zijn, is het alleszins rationeel dat de toelatingseischen te dien zichte overeenstemmen.

Echter schijnt de desbetreffende bepaling, voor zooveel de bijzondere hogere burgerscholen betreft, in dit artikel minder op hare plaats, wijl dit voorkomt in den titel „Van het openbaar middelbaar onderwijs.” Zij is dus overgebracht naar den titel III. „Van het bijzonder middelbaar onderwijs” en wel naar art. 45ter (onder 3).

Ondergeteekende sluit zich aan bij degenen, die van oordeel zijn, dat kennis van het Fransch geen deel mag uitmaken van de admmissie-eischen voor de 1ste klasse eener hogere burgerschool. Het ligt dan ook in zijn voornemen daarmede rekening te houden bij het ontwerpen van den hierbedoelden algemeenen maatregel van bestuur.

Art. VIIIbis.

Voorgesteld wordt in art. 24 ook de *beambten* der gemeente hogere burgerscholen te noemen en te bepalen, dat de regeling hunner salarissen aan de goedkeuring van den Minister moet worden onderworpen, wat rationeel is, nu in art. 28 van de *beambten* der *Rijks* hogere burgerscholen gewag wordt gemaakt en gelijke goedkeuring geëischt wordt voor de salarissen van de *beambten* der *gesubsidieerde bijzondere* hogere burgerscholen (art. 45ter 10).

Art. XI.

Art. 27. Aan het bezit der akte K₁ en der A-akten de bevoegdheid te verbinden tot het geven van onderwijs in de laagste drie klassen eener H. B. S. met vijfjarigen cursus, acht ondergeteekende ongewenscht. De vijf klassen der school vormen een geheel. Door daaraan twee groepen van leeraren te verbinden, de eene voor de laagste drie, de andere voor de hoogste twee klassen, zou de school als het ware in tweeën worden gesplitst, wat ongetwijfeld zoowel uit het oogpunt van het onderwijs als op paedagogische gronden moet worden ontraden.

De noodige wijziging van het bepaalde onder *g* is aangebracht.

Art. XII.

Art. 28. Waar de benoeming van de leeraren en *beambten* der *Rijks* hogere burgerscholen door den Minister zal plaats hebben, schijnt het vanzelf sprekend, dat ook schorsing en ontslag zijnerzijds geschiede.

Art. XIII.

Art. 37. Ook ondergeteekende is van meening, dat tusschen de schoolgeldregelingen voor *Rijks*-, gemeente- en *gesubsidieerde* bijzondere hogere burgerscholen zooveel mogelijk overeenstemming moet zijn. Zonder bepaald te willen zien, dat schoolgeldregelingen voor de gemeentelijke en *gesubsidieerde* bijzondere hogere burgerscholen steeds volkomen gelijk moeten zijn aan die der *Rijks*scholen, acht hij het toch gewenscht in de wet voor te schrijven, dat ook op de gemeentelijke en *gesubsidieerde* bijzondere scholen eene heffing naar draagkracht

moet worden toegepast, welke, voor zooveel de gemeentelijke hogere burgerscholen betreft, aan de goedkeuring der Kroon en, voor zooveel de bijzondere scholen betreft, aan de goedkeuring van den Minister is onderworpen. Art. 37 en art. 45ter (onder 13) zijn dienovereenkomstig aangevuld. Op die wijze zal met bijzondere omstandigheden rekening kunnen worden gehouden, al zal uiteraard bij de beoordeeling in hoofdzaak de schoolgeldregeling van de *Rijks* hogere burgerscholen als maatstaf moeten gelden. Ten aanzien van de gemeentelijke hogere burgerscholen dient tevens bepaald, dat de artt. 264—266 Gemeentewet ten deze van toepassing zullen zijn. Overigens moge te dezer zake worden verwezen naar de toelichting bij art. XIV (art. 45bis, 4de lid oud; art. 45ter, 13, en 45sexies, nieuw).

In verband met de stijging der salarissen van het personeel en der uitgaven voor materiaal, ten gevolge waarvan de exploitatiekosten der scholen zeer aanmerkelijk zijn toegenomen, wordt voorgesteld het maximum-schoolgeld nader in stede van op f 250 op f 300 te bepalen voor de meest gegoede ouders. Ook dat bedrag blijft nog aanzienlijk beneden de gemiddelde kosten per leerling.

Art. XIV.

Ten einde de aanwijzing te vergemakkelijken, zijn de verschillende leden van art. 45bis door afzonderlijke artikelen vervangen.

Art. 45bis, 1ste lid, 1°. (art. 45ter, 1, nieuw). Het wil den ondergeteekende voorkomen, dat althans wanneer het woord „geldelijk” wordt weggelaten, wat hem bij nadere overweging voorkomt aanbeveling te verdienen, wijl de vereeniging en het bestuur in ieder opzicht van het personeel onafhankelijk moeten zijn, de in het wetsontwerp gekozen redactie eene wijdere strekking heeft dan die, welke in het Voorloopig Verslag aan de hand wordt gedaan. Wanneer bepaald wordt, dat de vereeniging, instelling (of stichting) en het bestuur onafhankelijk zijn van het personeel der school, spreekt het van zelf, dat leeraren geen deel van het bestuur mogen uitmaken of invloed op de samenstelling daarvan mogen uitoefenen. Voorkomen moet b. v. ook worden, dat de *Rijks*bijdrage wordt toegekend aan eene school, die feitelijk slechts door één, als directeur optredend, persoon — ook financieel — beheerd wordt. Indien alléén bepaald werd, dat de leeraren geen deel mogen uitmaken van het bestuur, noch invloed uitoefenen op de samenstelling daarvan, is een zoodanige toestand niet buitengesloten, wel, indien geëischt wordt, dat vereeniging en bestuur *onafhankelijk* zijn van het personeel en dus ook van den directeur. Ten overvloede zij opgemerkt, dat behoudens de weglating van het woord „geldelijk” de redactie van het wetsontwerp overeenstemt met die, voor de bijzondere lagere scholen door de Bevestigingscommissie in overweging gegeven.

Er bestaat geen bezwaar tegen in dit artikel ook van stichtingen gewag te maken. Zulks is mitsdien alsnog geschied.

Art. 45bis, 1ste lid, 2°. (art. 45ter, 1 tot en met 6 nieuw). Inderdaad was door de bijeenvoeging van alle op het leerplan betrekking hebbende eischen in één volzin, deze onduidelijk geworden. In verband daarmede zijn die eischen omschreven in een drietal punten in art. 45ter, onder nos. 4, 5 en 6. Daarbij is — onder 4 — bepaald, dat in alle vakken en klassen te zamen niet meer dan het in het algemeen leerplan vermelde aantal lessen mag worden gegeven, vermits zoodanige eisch voor iedere klasse en ieder vak afzonderlijk gesteld, gelijk terecht wordt opgemerkt, de vrijheid der bijzondere scholen meer zou beperken, dan strikt noodig is te achten.

Tevens is het minimum getal lessen, in iedere klasse aan de wettelijke vakken te besteden, in stede van op 25 op 30 bepaald, (art. 45ter 5) wijl het eerste getal betrekking had op lessen van 60 minuten en thans op lessen van 50 minuten gerekend wordt. De totale duur dier lessen blijft dus dezelfde.

Art. 45bis, 1ste lid, 6°. (Art. 45ter, 10 en 11 nieuw).¹²⁹ Door den ondergeteekende is overwogen, op welke wijze kan worden

Wijziging en aanvulling van de wet tot regeling van het Middelbaar Onderwijs.

tegenoet gekomen aan het bezwaar, dat het wetsontwerp geen waarborgen gaf voor eene voldoende salariering der leeraren. Naar het hem voorkomt, kan deze leemte het best worden aangevuld door te bepalen, dat de regeling der salarissen onderworpen is aan de goedkeuring van den Minister. Daarbij zal dan uiteraard in hoofdzaak de regeling voor de Rijks hogere burgerscholen als maatstaf moeten gelden, doch kunnen, zoo noodig, tevens bijzondere omstandigheden in aanmerking worden genomen.

Ten aanzien van de regelen voor de subsidiering moge worden verwezen naar hetgeen hieronder wordt opgemerkt omtrent art. 45bis, 3de lid, 2°. (art. 45, *quinquies*, onder 2, nieuw).

Ten einde het getal commissiën van beroep niet grooter te maken dan noodig is, werd in art. 45ter, 12, nog eene zinsede ingelascht, waarin bepaald wordt, dat zij hun werkkring tevens kunnen uitstrekken over gesubsidieerde bijzondere gymnasia. Dit is ook gewenscht, wijl zich meermalen het geval voordoet, dat een leeraar aan beide soorten van inrichtingen verbonden is. Daardoor kunnen zooveel mogelijk tegenstrijdige uitspraken worden voorkomen.

Art. 45bis, 3de lid, 1°. (Art. 45, quinquies, 1°. nieuw). In het algemeen behoort, naar de meening van den ondergeteekende, het getal leerlingen van de klasse eener hogere burgerschool niet grooter te zijn dan 24. Toch kunnen er — het zij gedeeltelijk toegegeven — omstandigheden zijn, die het wenscheijk maken, dit getal te overschrijden. In verband daarmee is de desbetreffende bepaling thans zoodanig geredigeerd, dat de subsidie reeds wordt verleend, indien splitsing geschiedt om te voorkomen, dat het getal 24 wordt overschreden, doch tevens vrijheid wordt gegeven om niet te splitsen, zoolang het getal leerlingen 26 niet te boven gaat. Met 26 leerlingen wordt ongetwijfeld de grens bereikt, die niet overschreden kan worden, zonder dat het onderwijs schade lijdt. Echter kan het geval zich voordoen, dat wegens geheel onverwachte aanzienlijke vermeerdering van het getal leerlingen splitsing *onmogelijk* is, b. v. wegens gebrek aan ruimte. Alsdan zal de splitsing, althans voor éenen cursus, wel achterwege moeten blijven. Ter voorkoming van misbruik schijnt het gewenscht, dat de vraag of zich zoodanige buitengewone omstandigheden voordoen, aan het oordeel van den Minister worde onderworpen.

Art. 45bis, 3de lid, 2°. (Art. 45 quinquies, 2). In de Memorie van Toelichting is medegedeeld, dat ondergeteekende zich heeft geplaatst op het standpunt, dat het subsidie naar het getal lesuren, vermeerderd met de opbrengst der schoolgelden, voldoende moet zijn om de uitgaven ten behoeve van het personeel der scholen te dekken. Het systeem, in het Voorloopig Verslag aan de hand gedaan, om het subsidie te bepalen op het bedrag, dat noodig is om de salarissen, verminderd met de opbrengst der schoolgelden, te voldoen, schijnt het eenvoudigst om tot dit doel te geraken. Toch ware dit niet vrij van bedenking. Het bedrag der kosten van het personeel is n.l. in niet geringe mate afhankelijk van de bevoegdheid der docenten, vermits daarmee het getal leeraren samenhangt. Nam nu het Rijk de salarissen (na aftrek der schoolgelden) voor zijne rekening, dan zou er uiteraard van Regeeringswege, ten einde na te gaan of de vereischte zuinigheid betracht werd, ook moeten worden toegezien op de keuze der docenten in verband met hunne bevoegdheid, op de verdeling der leervakken over de verschillende docenten, enz., eene controle, die in de vrijheid der schoolbesturen te zeer zou ingrijpen.

De ondergeteekende meent dan ook aan een subsidie per les te moeten vasthouden. Toch acht hij het bij nadere overweging gewenscht daarbij rekening te houden met een factor, die bij het oorspronkelijk wetsontwerp buiten beschouwing bleef, en wel den salarisstandaard in de gemeente, waar de school gevestigd is. Immers, gelijk hierboven reeds is opgemerkt, mag worden aangenomen, dat de salarissen in hoofdzaak met die voor de Rijks hogere burgerscholen moeten overeenstemmen. Waar nu voor de regeling dier salarissen drie klassen van gemeenten worden onderscheiden, daar is het rationeel, dat

zoodanige onderscheiding ook worde gemaakt voor de bijzondere hogere burgerscholen.

Het bedrag van f 125 per lesuur zal, wanneer de salarissen voor de Rijksleeraren eerlang nader worden verhoogd, te laag blijken. Aannemende, dat er per klasse 33 lessen zullen worden gegeven en dat eene klasse gemiddeld 18 leerlingen zal hebben, die gemiddeld f 100 schoolgeld betalen, zouden de kosten per klasse in totaal gemiddeld niet meer dan $f 4125 + f 1800 = f 5925$ mogen bedragen. Echter zullen, nadat de voorgenomen herziening der salarissen van de leeraren in 's Rijks dienst zal zijn tot stand gekomen, de kosten per schoolklasse in eene gemeente der eerste klasse vermoedelijk gemiddeld $\pm f 7000$ bedragen. Dit bedrag wordt eerst bereikt, indien het subsidie wordt gebracht op $(f 7000 - f 1800) : 33 = \pm f 160$ per lesuur.

Voor gemeenten der 2de en 3de klasse zoude het bedrag in ronde cijfers op onderscheidenlijk f 150 en f 140 kunnen worden gesteld. (Een nauwkeurige aftrek onderscheidenlijk van 4 en 8 pct. geeft resp. f 149,09 en f 140,61). Voor de hogere burgerscholen met driejarigen cursus zouden de bedragen kunnen worden gesteld op onderscheidenlijk f 130, f 120 en f 110 per lesuur.

De kosten zullen hierdoor voor de scholen, waarop in het wetsontwerp gerekend is, met $\pm f 100 000$ stijgen, zoodat de uit dit artikel voortvloeiende meerdere uitgaven voor 's Rijks schatkist in totaal zijn te ramen op $\pm f 700 000$.

Art. 45bis, 3de lid, 3° (Art. 45, quinquies, 3 nieuw). Door te trachten eene volledige opsomming te geven van alle uitgaven, waarvan 75 ten honderd wordt vergoed, zou men gevaar loopen er een of meer te vergeten. Daarom worden in de desbetreffende zinsede niet afzonderlijk genoemd de kosten van eene bibliotheek enz., maar is zij nader aangevuld met de uitdrukking „alle andere uitgaven van materieelen aard, ten behoeve van de school”, waaronder uiteraard ook kunnen worden gebracht de in het Voorloopig Verslag bedoelde uitgaven. Tevens is thans met erfpacht rekening gehouden.

Art. 45bis, 4de lid (art. 45ter, 13 en 45sexies nieuw). In stede van een gemiddeld schoolgeld per klasse als maximum in de wet vast te leggen, gelijk tot dusver het geval was, geeft ondergeteekende er, na gezette overweging, de voorkeur aan te vorderen, dat de schoolgeldheffing wordt geregeld in overeenstemming met de financieele draagkracht der belanghebbenden onder goedkeuring van den Minister. Daarbij kan dan weder de Rijksregeling als maatstaf gelden. Het gevaar voor opdrijven der schoolgelden is op die wijze uitgesloten, terwijl daardoor ook ongewenschte concurrentie wordt voorkomen. Door opneming van vorenbedoelden eisch onder de subsidievoorwaarden kon in art. 45ter, 13, het vierde lid van het oude art. 45bis vervallen, voor zooveel het bepaalde onder a en b betreft. Alleen het bepaalde onder c moet uiteraard behouden blijven (art. 45sexies).

Art. XIVbis.

Art. 45ter (art. 45 duodecies nieuw). Ten einde te voorkomen, dat als gevolg van het aanzienlijk verhoogd subsidie tal van zeer kleine, relatief bijzonder kostbare, scholen zouden worden opgericht, zijn de minimum-aantallen leerlingen, waarbij eene school onderscheidenlijk op het volledig subsidie en op de helft daarvan kan aanspraak maken, in art. 45 duodecies (oud art. 45ter) eenigszins verhoogd. Eene vijfjarige school moet, om voor het volledig subsidie in aanmerking te komen, 40 leerlingen tellen, eene vierjarige 32, eene driejarige 24, alzoo gemiddeld 8 per klasse. Het subsidie gaat verloren, indien de school minder dan onderscheidenlijk 30, 24 en 18 leerlingen telt, alzoo minder dan 6 per klasse gemiddeld.

Art. XV.

Art. 45quater (Art. 45 tredecies, nieuw). Er bestaat geen bezwaar tegen ook voor niet-gesubsidieerde scholen de mogelijkheid te openen om te worden „aangewezen”. De redactie van dit artikel is dienovereenkomstig gewijzigd.

Artt. XVI en XVIII.

Artt. 55 en 57. Dat een schoolexamen uit een paedagogisch oogpunt boven een Staatsexamen de voorkeur verdient, wordt naar de ondergeteekende meent, algemeen toegegeven. Indien tegen invoering daarvan bedenking gemaakt wordt, geschiedt dit om redenen, die buiten de hoofdzaak, n.l. dat aan de paedagogische eischen voldaan worde, omgaan. In hoofdzaak komen de grieven tegen het schoolexamen hierop neer, dat betwijfeld wordt of het dezelfde waarborgen zal geven voor de bekwaamheid der toegelaten candidaten als een Staatsexamen, zoodat de genoten opbeiding een factor van grootere beteekenis zal worden, in verband waarmede men ducht, dat in de practijk tusschen de diploma's der verschillende scholen onderscheid zal worden gemaakt. Die vrees acht de ondergeteekende ongegrond, indien het examen zoodanig geregeld wordt, dat ongewenschte invloeden, welke bij een schoolexamen, gemakkelijker dan bij het Staatsexamen, een rol zouden kunnen spelen, tot een minimum worden gereduceerd. Dit geschiedt vooreerst, indien het examen wordt afgenomen onder toezicht van gecommiteerden op de wijze, als voor de eindexamens der gymnasia is voorgeschreven, tegen welke examens tot dusver geen bedenkingen van ernstigen aard werden ingebracht. Hetzelfde systeem had ondergeteekende zich aanvankelijk voor de hogere burgerscholen gedacht. Wanneer hij dan ook, bij nadere overweging, toch meent aan een ander stelsel voor laatstbedoelde scholen de voorkeur te moeten geven, dan geschiedt dit in hoofdzaak op grond van het practisch bezwaar, dat, gelet op de toenemende uitbreiding van het getal hogere burgerscholen, vermoedelijk niet een voldoende getal gecommiteerden met de vereischte buitengewone bekwaamheid zal beschikbaar zijn om de examens binnen een bepaalden tijd te doen afloopen.

Met het oog op deze omstandigheid is thans in het wetsontwerp belichaamd het stelsel, door de z.g. Ineenschakelingscommissie voor de lycea aanbevolen. Het bestaat hierin, dat als examencommissie optreden leeraren van de hoogste klasse der school, bijgestaan door deskundigen, en dat als voorzitter der commissie de directeur der school fungeert. De deskundigen worden gekozen vooreerst uit degenen, die, indien de voor de eindexamens der gymnasia geldende regeling ware aanvaard, als gecommiteerden zouden zijn aangewezen en, voor zoover hun getal tekort schiet, uit de directeuren en leeraren van andere hogere burgerscholen, die op grond van hunne bekwaamheid op zoodanige onderscheiding aanspraak hebben.

Ten einde de regeling gemakkelijker met de eischen der practijk in overeenstemming te kunnen brengen, is in het gewijzigd art. 57 bepaald, dat zij bij algemeenen maatregel van bestuur zal geschieden.

Voorts ligt het in het voornemen van ondergeteekende om te bevorderen, dat in bovenbedoelden algemeenen maatregel van bestuur tevens wordt voorgeschreven, dat de opgaven voor het schriftelijk werk voor alle scholen dezelfde zullen zijn, waar door eveneens de onderlinge gelijkwaardigheid der examens zal worden bevorderd, terwijl voor het afnemen van het schriftelijk, zoowel als van het mondeling examen zoodanige regelen kunnen voorgeschreven worden, dat voldoende waarborgen tegen misbruiken worden verkregen. Op die wijze zullen, naar de ondergeteekende vertrouwt, de bezwaren tegen een schoolexamen zoo goed als geheel worden ondervangen.

De ondergeteekende heeft er geen bezwaar tegen de bepaling in de wet, dat het eindexamen alle vakken van onderwijs moet omvatten, te laten vervallen en de regeling van het examenprogramma geheel bij algemeenen maatregel van bestuur te doen vaststellen. De desbetreffende zinsnede is mitsdien geschrapt. Het onderzoek naar de lichamelijke opvoeding bij het examen uit te schakelen, acht hij ongewenscht, al zal daarbij uiteraard met fysieke afwijkingen moeten worden rekening gehouden. Het bewijs zal moeten worden geleverd, dat het onderwijs ook in dat vak met vrucht is gevolgd. Verwaarloozing daarvan mag op den uitslag van het examen niet geheel zonder invloed zijn, hoewel, gelijk vanzelf spreekt, tegen overdrijving ten deze zal worden gewaakt.

Met het oog op de mogelijkheid, dat niet alle vakken op het eindexamen zullen worden gevraagd, is aanvulling noodig van de bepalingen nopens het examen der extranei (art. 55, tweede lid). Ook te dien aanzien is de door de Ineenschakelingscommissie voorgestelde regeling overgenomen, welke waarborgen geeft, dat candidaten, die geen hogere burgerschool hebben gevolgd, bij toelating, in ontwikkeling met de leerlingen dier scholen op ééne lijn staan, zonder dat het examen zwaarder wordt dan strikt noodzakelijk is. De redactie werd voorts nog eenigszins verduidelijkt. Ook eene bepaling nopens de reis- en verblijfkosten en vacatiegelden der desbetreffende commissie, welke in het oorspronkelijk ontwerp ontbrak, is alsnog aan art. 55 toegevoegd.

De bepaling nopens het landbouwonderwijs, welke aanvankelijk het laatste lid van art. 57 uitmaakte, is, overeenkomstig den gegeven wenk, onmiddellijk achter de tweede zinsnede van dat artikel geplaatst.

Art. XXI.

Art. 68. Het ligt niet in de bedoeling, van allen, die het examen voor eene akte Middelbaar Onderwijs wenschen af te leggen, vooraf een examen af te nemen, waaruit hunne algemeene ontwikkeling blijkt. Dit examen zal slechts noodig zijn, voor zoover de door de candidaten overgelegde bescheiden niet voldoende zijn te achten en een speciaal onderzoek naar de kennis van één of meer bepaalde vakken onmisbaar blijkt. Ten einde dit beter te doen uitkomen, is alsnog eene redactie gekozen, waarbij als voornaamste criterium van algemeene ontwikkeling het bezit van getuigschriften of akten wordt genoemd.

Art. XXIII.

In art. 81 waren achter „10 gulden” abusievelijk uitgevallen de woorden „voor de akte A, vermeld in art. 73, of”; zij zijn alsnog ingevoegd.

Art. XXIII bis.

Dit artikel is alsnog opgenomen ten einde de aanduiding der wet te vergemakkelijken.

Art. XXIV. Ten einde de bedoeling te verduidelijken, is, overeenkomstig den te kennen gegeven wensch, in het eerste lid na „stichtingskosten” ingelascht „en kosten van eerste inrichting”, terwijl na „schoolgebouwen” is ingevoegd „met inbegrip van de eerste inrichting”. In verband met de onzekerheid van den datum, waarop de wet tot stand zal komen, is voorts bepaald, dat niet alleen voor de scholen, welke op 1 Januari 1919 in gebruik of in aanbouw waren, maar voor alle scholen, met welke dit bij de totstandkoming der wet het geval zal zijn, de in de overgangsbepalingen vastgestelde regeling voor de waarde-schatting zal gelden. Met het oog op de 1 September 1919 in gebruik genomen schoolgebouwen en die, waarvan de bouw bij de totstandkoming der wet zal zijn aangevangen, doch nog niet zal zijn voltooid, was deze aanvulling noodzakelijk. Een tijdvak van veertig jaren, gedurende hetwelk voor het gebouw eener hogere burgerschool subsidie zal worden uitgekeerd, is ten aanzien van de lagere scholen door de Bevredigingscommissie aanbevolen als termijn, gedurende welken het gebouw voor zijne bestemming geschikt moet worden geacht. In het algemeen zal het gebouw daarna ongeschikt of verouderd wezen. Maar ook al zou het in een enkel geval nog wel bruikbaar zijn, dan nog zou een maatstaf voor verdere subsidieering ontbreken. Uiteraard moet voor de bestaande scholen dezelfde termijn worden in acht genomen als voor de nieuwe scholen in art. 45 *quinquies* is vastgesteld.

Ten slotte is alsnog eene bepaling in het artikel opgenomen (het voorlaatste lid) die voorkomt, dat het Rijk zou kunnen worden verplicht voor drie vierden de kosten te dragen van scholen, welke te weelderig zijn ingericht. De kosten van eene Rijks hogere burgerschool, die onder gelijke omstandigheden ter zelfder plaatse zou worden gebouwd, geven voor de beoordeeling daarvan een bruikbaren maatstaf. Van het Rijk kan niet gevorderd worden, dat het naar verhouding voor de bijzondere scholen meer zou betalen, dan het aan zijne eigene scholen ten koste legt.

De subsidie-berekening geschiedt, ingevolge art. 45 *quater*, over het *afyeloopen* jaar. Vandaar dat, indien de wet, voor zooveel de subsidie-verhooging betreft, 1 Januari 1919 in werking treedt, bij de berekening der Rijksbijdrage over 1918 daarmede is rekening te houden.

De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,

J. TH. DE VISSER.

(58. 2.)

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ, WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat wijziging en aanvulling der wet tot regeling van het middelbaar onderwijs wenschelijk is;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

De in de navolgende artikelen te noemen artikelen der Wet tot regeling van het middelbaar onderwijs worden gewijzigd of aangevuld.

Artikel II.

In art 13, onder *i* wordt, in stede van „de eerste gronden der staatshuishoudkunde”, gelezen: „de eerste beginselen der staatsinrigting.”

In art. 13 onder *l* wordt, in stede van „de gymnastiek”, gelezen: „de lichamelijke oefening.”

Artikel III.

In art. 16 onder *d* wordt, in stede van die der staatshuishoudkunde”, gelezen: „die der staatsinrigting.”

In art. 16 onder *o* wordt, in stede van „de gymnastiek”, gelezen: „de lichamelijke oefening.”

Artikel IV.

In art. 17, onder *q* wordt, in stede van „het schoonschrijven”, gelezen: „het hand- en regtlignig teekenen”.

In art. 17 onder *r* wordt, in stede van „het hand- en regtlignig teekenen” gelezen „de lichamelijke oefening”.

In art. 17 vervalt „s. de gymnastiek”..

Artikel V.

Na art. 19 wordt ingevoegd art. 20, -luidende als volgt:

„Het onderwijs aan de openbare hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus voor zooveel deze scholen opleiden voor de eindexamens, bedoeld in art. 57, onder *b*, wordt gegeven in overeenstemming met een algemeen leerplan, door Ons bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld, regelende den omvang van het onderwijs en de grondtrekken van den cursus. De duur der lessen wordt daarbij bepaald op vijftig minuten.”

Artikel VI.

In art. 21 wordt achter „kan” ingevoegd: „behoudens het bepaalde in art. 20”.

Artikel VII.

Ingevoegd wordt een artikel 21 *bis*, luidende:

„De eischen van toelating tot de hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus worden bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.”

Artikel VIII.

Art. 22 wordt gelezen als volgt:

„Al hetgeen de toelating tot de landbouwscholen, de verplichtingen van den directeur en de leeraren en de regeling

van het onderwijs aan de Rijkshoogere burgerscholen en landbouwscholen betreft, wordt, voor zoo verre het niet door deze wet is geregeld, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.”

Artikel VIII *bis*.

In art. 24, eerste lid, wordt achter „leeraren” ingevoegd: „en beamtten”.

Artikel IX.

In art 25, onder *d*, wordt in stede van „de eerste gronden der staatshuishoudkunde”, gelezen: „de eerste beginselen der staatsinrigting.”

In art. 25 onder *e* wordt, in stede van „de gymnastiek” gelezen: „de lichamelijke oefening”.

Artikel X.

In art. 26, onder *b* wordt in stede van „de beginselen der staatshuishoudkunde” gelezen: „de beginselen der staatsinrigting”.

Artikel XI.

Aan art. 27 onder *a* wordt toegevoegd: „of, voor het vak, vermeld onder *a* van art. 17, het bezit der afzonderlijke akte, bedoeld in art. 70 onder *e*, en voor het vak, vermeld onder *b* van art. 17, het bezit der afzonderlijke akte, bedoeld in art. 70, onder *f*, afgegeven krachtens art. 76.”

Aan art. 27 onder *d* wordt toegevoegd: „of, voor het vak, vermeld onder *e*, het bezit der afzonderlijke akte, bedoeld in art. 70, onder *d* en voor het vak, vermeld onder *f*, het bezit der afzonderlijke akte, bedoeld in art. 70, onder *c*, afgegeven krachtens art. 76.”

Art. 27, onder *g*, wordt gelezen: „voor de vakken, vermeld onder *m—o*, *q* en *r*, het bezit van de akten voor die vakken, afgegeven krachtens art. 77.

Artikel XII.

Art. 28 wordt gelezen als volgt:

„De directeuren, leeraren en beamtten der Rijks hogere burgerscholen worden door Onzen Minister, met de uitvoering dezer wet belast, benoemd, geschorst en ontslagen.”

Artikel XIII.

In art. 37, tweede lid, wordt in stede van „zestig gulden” gelezen: „driehonderd gulden”.

Aan het derde lid van art. 37 wordt toegevoegd:

„Voor zooveel de Rijks- en de van Rijkswegen gesubsidieerde gemeente-hogere burgerscholen betreft, wordt het schoolgeld geheven met inachtneming van de financieele draagkracht der belanghebbenden.”

Aan het vijfde lid van art. 37 wordt toegevoegd:

„Op het schoolgeld zijn de artikelen 264—266 dier wet mede van toepassing”.

Artikel XIV.

Art. 45 *bis* wordt vervangen door tien nieuwe artikelen, luidende als volgt:

„Art. 45 *bis*. Aan de besturen van bijzondere hogere burgerscholen met ten minste driejarigen en ten hoogste vijfjarigen cursus kan door Ons telkens voor een tijdvak, overeenkomende met het aantal leerjaren, subsidie uit 's Rijks kas worden toegekend, mits voldaan wordt aan de voorwaarden, gesteld in art. 45 *ter*.

Art. 45 *ter*. 1a. De school staat onder het bestuur van eene instelling, stichting of rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging;

b. De instelling, stichting of vereeniging en het bestuur, waaronder de school staat, zijn onafhankelijk van het aan de school verbonden personeel.

2. Het leerplan wordt overgelegd aan Onzen Minister, met de uitvoering der wet belast.